

NÉMETH László: ERZSÉBET NAP

Dráma 3 felvonásban

Ősbemutató: 1971. november 12. CSOKONAI SZINHÁZ, Debrecen.
Rendezte: Szász Károly. Diszlettervező: Langmár András. Jelmeztervező: Greguss Idikó.
Szereplők: 6 férfi, 7 nő.

A történet egy magyar faluban játszódik a harmincas években, az öreg, szivbajos, özvegy Vargáné házatáján. Megérkezik Vargáné testvére, Jóska bácsi, nyugdíjas tanár, aki a parasztcsaládban eddig a legtöbbre vitte. Az udvarban csak Zsófiát egy öreg, Vargánét gondozó öregasszonyt és Vargáné egyik fiának, Palinak gyűlölködő feleségét találja. Pali részegen a fáskamrában alszik. A fiatal házaspár Vargáné házában lakik, a többi gyerek azonban olyan gyűlölségben él egymással, köztük Palival is, hogy már évek óta feléje se néz a beteg öregasszonynak.

A család gyűlölködése egyik látható jele az az ötméter magas palánk, amely az anyai ház udvarát a szomszédban lakó fiu telkétől elválasztja és az a baromfipestisben elpusztult tyúk, amelyet Varga Pali felesége a felvonás kezdetén hajít át a palánkon, hogy a dög a sógorasszony csirkéit is megfertőzze.

Józsi bácsi azért jött, hogy beteg nővére részére, akinek az orvos már csak néhány napot jósol; még egy utolsó szép névnapot szerezzen. Erzsébet napra össze szeretné hozni a családot, legalább egy napra megbékíteni a gyűlölködő fiukat, lányokat és menyeket, hogy az öregasszony maga körül láthassa az övéit, úgy, ahogy ez valamikor az ő szüleinél volt szokásban.

Miután Józsi bácsinak sikerült a testvéreket rávenni arra, hogy fűgesszék fel gyűlölködésüket egyetlen napra, a társaság kezd gyülekezni a nagy szobában, ahol özvegy Vargáné szorongó csodálkozással látja, miként érkeznek egymásután Erzsébet napra fiai, lányai, menyei, akik eddig egymás köszönését sem fogadták. Még virágot és ajándékokat is hoznak. A beszélgetés a feszült légkörben nehezen indul; közömbös dolgokról esik szó, csak néha vág bele a párbeszédbe egy-egy régi sérelemre utaló gyűlölködő mondat. A légkör azonban egyre nyomottabbá válik, míg végül Varga Jani felesége nem tud többé uralkodni indulatán és súlyos sértést vág sógora, Lajos fejéhez. Az hasonló hangon visszavág, felugrik és elhagyja a szobát. Felesége biztatására Pali fejét is előntli a düh, felkapja az egyik kést az asztalról és a testvére után rohan. A konyhában utóléri és belevágja a kést. A szörnyű izgalomban az öregasszony szívrohamot kap s az általános zürzavarban megy le a függöny.

A harmadik felvonásban özvegy Vargáné ágyban fekszik, s az orvos szerint már csak órái vannak hátra. Fia, Lajos haláláról fantáziál, pedig az nem halt meg, hanem sérülésével kórházban ápolják. A késelő fiút a csendőrség tartóztatta le.

A gyűlölködő gyerekek egymás után jönnek Canossát járni a halálóágyához, de már késő, Vargáné öntudata egyre tompul, alig ismeri meg gyermekeit. Mikor a csendőrség engedélyével a gyilkos fia is megjelenik az ágyánál, az öregasszony már ki sem nyitja a szemét és néhány perc múlva meghal. A csendőr belép, hogy visszakisérje Palit a börtönbe. A függöny a halottas szobára hullik le.